

Świat roślin w życiu i nauczaniu Jezusa

Streszczenie: Rośliny towarzyszą człowiekowi od początków jego istnienia. Bóg nakazuje ziemi, aby wydała „rośliny zielone: trawy dające nasiona, drzewa owocowe rodzące na ziemi według swego gatunku owoce, w których są nasiona” (Rdz 1,11). Rośliny mają służyć jako pokarm dla ludzi i zwierząt (Rdz 1,29). W nauczaniu Jezus często odwołuje się do świata roślin – przede wszystkim w przypowieściach. Do świata roślin nawiązuje również, gdy objawia, Kim jest i nazywa siebie „prawdziwym krzewem winnym” (J 15,1). Rośliny odgrywają też istotną rolę w Jego ziemskim życiu.

Słowa kluczowe: Jezus, rośliny, nauczanie, przypowieści

The World of Plants in the Life and Teaching of Jesus

Abstract: Plants have accompanied man since the beginning of his existence. God commands the earth to bring forth “green plants: seed-bearing grasses, fruit trees on the earth bearing fruit with seed in it according to their kinds” (Gen 1,11). Plants are to be used as food for humans and animals (Gen 1,29). In his teaching, Jesus often refers to the world of plants, especially in the parables. Jesus refers to the world of plants when he reveals who he is and calls himself “the true vine” (J 15,1). Plants also play an important role in His earthly life.

Keywords: Jesus, plants, teaching, parables

Wprowadzenie

Rośliny towarzyszyły człowiekowi właściwie od zawsze, od początków jego istnienia. Wykorzystywał je jako pokarm, lekarstwo, materiał do wyrobu ubioru, budowy domów, a także do przygotowania broni i narzędzi (Szczepanowicz 2003, 5). W tekstach biblijnych spotykamy około 110 rodzajów roślin nazwanych po imieniu. Już na pierwszych stronach Pisma Świętego, w pierwszym opisie stworzenia (Rdz 1,1-2,4a) Bóg nakazuje ziemi, aby wydała „rośliny zielone: trawy dające nasiona, drzewa owocowe rodzące na ziemi według swego gatunku owoce, w których są nasiona” (Rdz 1,11). Rośliny mają służyć jako pokarm dla ludzi i zwierząt (Rdz 1,29). Natomiast w drugim opisie stworzenia (Rdz 2,4b-25)

ziemia ukazana jest jako ogród Boga z „wszelkimi drzewami miłymi z wyglądu i rodzącymi smaczny owoc” (Rdz 2,9), do którego zaprosił On człowieka, aby go uprawiał. Całe życie ludzkie na ziemi porównane jest do życia roślin. W Ps 92,14-15 czytamy: „Zasadzeni w domu Pańskim rozkwitną na dziedzińcach naszego Boga. Wydadzą owoc nawet i w starości, pełni soków i zawsze żywotni”.

Pan Jezus w trakcie swojej publicznej działalności wędruje „przez miasta i wsie, nauczając i głosząc Ewangelię o królestwie Bożym” (Łk 8,1). Dokonuje przy tym spektakularnych cudów, które budzą zdumienie i podziw słuchających Go i obserwujących tłumów, że nawet pytają: „Skąd u Niego ta mądrość i cuda?” (Mt 13,54). Na pierwszym miejscu stawia jednak Jezus nauczanie (por. np. Mt 5,2; 9,35; 21,23; Mk 1,21; 2,13; 6,6; 10,1; Łk 4,15.31; 5,3; 6,6; J 7,14; 8,2). Strażnicy, którzy mieli Go pochwyć, lecz tego nie uczynili, wyznają wobec arcykapłanów i faryzeuszy: „nigdy jeszcze nikt tak nie przemawiał jak ten człowiek” (J 7,46). Odbiorcy nauczania Jezusa wysławiali Go (por. Łk 4,15): „On zaś nauczał w ich synagogach, wysławiany przez wszystkich”; por. też Mt 9,33), podziwiali (np. Mk 1,22), byli zdumieni (np. Mt 12,23; 15,31), zachwyceni (np. Mk 7,37), radowali się (np. Mt 13,44), przyjmowali wiarę (np. Mt 14,33; Łk 7,1-10) a nawet chcieli obwołać Go królem (J 6,15).

Jezus, wiedząc, że przemawia do zwykłych ludzi, dostosował do ich poziomu swoje nauczanie. Dlatego też chętnie i często posługiwał się metaforami, parabolami, symbolami i terminami wieloznacznymi oraz różnymi „polami obrazów”¹, aby dotrzeć do swoich słuchaczy, być przez nich właściwie zrozumianym, a także w celu przekonania ich do swojej nauki i wywarcia na nich wrażenia (Najda 2009, 295). Nie dziwi więc fakt, że Jezus wielokrotnie odwoływał się do świata przyrody, do roślin i zwierząt, rzeczywistości tak dobrze znanych słuchaczom, aby przedstawiać niełatwe do wyrażenia w inny sposób prawdy o królestwie Bożym.

1. Rośliny w nauczaniu Jezusa

W nauczaniu Jezusa spotykamy liczne odwołania do świata roślin przede wszystkim w Jego przypowieściach², czyli w opowiadaniach, w których „zestawia się, porównuje się ze sobą dwie rzeczywistości: religijną – »rzeczową«, i wziętą z życia człowieka – »obrazową«, przy czym część rzeczowa, właściwa wypowiedź przypowieści, pozostaje najczęściej nie wyrażona. Słuchacz albo czytelnik sam musi się jej domyślić z części obrazowej” (Baum

¹ Pod pojęciem „pola obrazu“ należy rozumieć zgrupowania metafor, które występują często w grupach i w łączności z innymi metaforami (Müller 1995, 30). Tak jak pojedynczy wyraz w języku nie ma oddzielnej egzystencji, tak też pojedyncza metafora należy do pola obrazu; ona jest „miejszem w polu obrazu” (Weinrich 1976, 283). „Pole obrazu“ rozumieć można jako strukturę, która składa się z różnych elementów obrazu i istniejących między nimi relacji. Zarówno elementy, jak i relacje mogą zmieniać się ze względu na ich liczbę i zabarwienie, tak że możliwe są różne warianty i odcienie obrazów. (Peil 1983, 24).

² Przypowieści są charakterystyczną formą nauczania Jezusa w ewangeliach synoptycznych, zaś w Ewangelii wg św. Jana występują mowy i dialogi objawieniowe (Mędała 2006, 53).

1994, 1092). Nie wdając się tu w dyskusje na temat przypowieści, ich podziałów, nazewnictwa i sposobów ich badania podamy przykłady przypowieści, w których Jezus jednoznacznie nawiązuje do roślin.

1.1. Przypowieść o ziarnku gorczycy (Mk 4,30-32; Mt 13,31n; Łk 13,18n)

Jest to przypowieść właściwa, w której Jezus mówi o królestwie Bożym³. Po raz kolejny na kartach Markowej Ewangelii posługuje się On znanym wszystkim obrazem ze świata przyrody, aby przedstawić rzeczywistość tego królestwa. Ziarnko gorczycy, gdy wsiewa się je w ziemię, jest najmniejszym ze wszystkich nasion. Z tego ziarna wyrasta jednak krzew gorczycy, który jest większy od wszystkich innych roślin ogrodowych⁴. Krzew ten, który wyrasta w ciągu roku z ziarnka gorczycy, osiąga na Jeziorem Genezaret od trzech do czterech metrów wysokości i jest wyższy od wszystkich podobnych roślin. W jego gałęziach ptaki, głównie zięby, budują gniazda (Packer, Tenney 2007, 204). Należy zwrócić też uwagę na słowa: „tak, że ptaki podniebne gnieźdzą się w jego cieniu”, które przywołują starotestamentalny obraz potężnego królestwa, które daje swoim poddanym bezpieczeństwo i ojczyznę (por. Sdz 9,8-15; Ez 17,22-24; 31,1-9; Dn 4,10-12.17-23). To królestwo ogarnia całą ziemię, na co wskazuje zwrot „ptaki podniebne” (Pesch 1989, 252).

Jezus przy pomocy przykładu z zakresu świata roślin wskazuje na Boga. Jak zgodnie z Jego wolą z najmniejszego ziarnka gorczycy wzrasta największy krzew, tak niepozorne, historycznie mało znaczące działanie Jezusa utworzy królestwo Boże, które kiedyś obejmie cały świat (Keener 2000, 90). Jezus jest Bożym Posłańcem, którego zadaniem jest zrealizować Boży plan zbawienia wszystkich ludzi. Obraz zaś królestwa, które daje schronienie i ojczyznę, wskazuje na rzeczywistość, która objawi się historycznie i będzie przemieniała świat (Luz 1990, 321).

1.2. Przypowieść o chwacie (Mt 13,24-30)

Jedynie ewangelista Mateusz przekazuje tę przypowieść, którą należy zaliczyć do paraboli, ponieważ w czasach Jezusa było powszechną praktyką pielenie chwastu przed żniwami; zakaz tego byłby czymś nienormalnym i niezrozumiałym (Luz 1990, 321-323). Jezus, wykorzystując obraz siewu i żniwa, mówi o losie dobrego ziarna, które ma wzrastać wśród chwastów aż do czasu żniwa. Dopiero wtedy okaże się, który zasiew zwycięży. Jezus

³ Ewangelisci Mateusz i Łukasz, którzy przejmują tę przypowieść od Marka, wykorzystują też źródło Q, w którym ta przypowieść występuje razem z przypowieścią o zaczynie tworząc tzw. „podwójną przypowieść” (Pesch 1989, 260).

⁴ Ewangelisci Mateusz i Łukasz określają ten krzew jako drzewo (Mt 13,32; Łk 13,19), aby jeszcze dobitniej podkreślić jego wielkość (Knoch 1985, 91).

odpowiada tu na pytanie uczniów, jak mają się zachować wobec chwastów do czasu nadejścia sądu ostatecznego, kiedy to objawi się w pełni królestwo Boże (Gnilka 1993, 489-490).

Występowanie chwastu wśród pszenicy nie jest niczym nadzwyczajnym. W przypowieści chodzi jednak o to, że tego chwastu było niesłychanie dużo. To, że służy gospodarza dostrzegli ten chwast tak późno, jest związane z tym, że był to trujący chwast w rodzaju perzu, życica roczna, który, gdy jest mały, wygląda bardzo podobnie jak pszenica (Szczepanowicz 2003, 236-237). Również złośliwe posianie nocą chwastu na polu sąsiada, którego się nienawdziło, nie należało w Palestynie i w Egipcie do rzadkości. Właściciel zachwaszczonego pola wiedział też od razu, że jest to sprawa jego wroga. Propozycja sług, aby wypielić chwast, jest jak najbardziej zrozumiała – tak czynili wszyscy. Odpowiedź gospodarza, który karze sługom czekać do żniwa, jest dla nich zupełnie niezrozumiała. Żniwo jest w przypowieści Jezusa, podobnie jak już w Starym Testamencie (np. Iz 17,5; Joel 4,13), metaforą sądu ostatecznego (por. też Mt 3,12; Mk 4,29; Ap 14,14-20). Do żniwa zatrudniano też dodatkowych pracowników (w. 30: qeristai. – „żeńcy”; nie tylko dou/loi – „słudzy” jak w w. 27 i 28), którzy oddzielali chwast od pszenicy kładąc go na ziemi. Po zebraniu i powiązaniu w snopki pszenicy, zbierano i wiązano również chwast, który służył w ubogiej w drzewa Palestynie jako materiał do spalenia (Luz 1990, 324-325).

Po odprawieniu tłumów Jezus na prośbę uczniów wyjaśnia im przypowieść o chwaście (Mt 13,36-43), tzn. odkrywa rzeczywistość rzeczową przypowieści. „Tym, który sieje dobre nasienie, jest Syn Człowieczy. Rolą jest świat, dobrym nasieniem są synowie królestwa, chwastem zaś synowie Złego. Nieprzyjacielem, który posiał chwast, jest diabeł; żniwem jest koniec świata, a żeńcami są aniołowie” (w. 37-39). Jezus mówiąc o nagrodzie dla sprawiedliwych nawiązuje wyraźnie do Dn 12,3. Opisując sytuację swoich uczniów w świecie wzywa ich do zaufania Bogu i do cierpliwości oraz napomina ich, aby nie nadużywali pobłażliwości i cierpliwości Boga (Knoch 1985, 108-109).

1.3. Przypowieść o nieurodzajnym figowcu (Łk 13,6-9)

Przypowieść ta należąca do materiału własnego Łukasza jest parabolą, ponieważ prośba ogrodnika, aby przesunąć o rok decyzję o wycięciu nieurodzajnego figowca, jest czymś niezwykle. Wprawdzie obraz nieurodzajnego drzewa figowego jako metafora na określenie niewiernego Izraela występuje także u Marka (Mk 11,12-14.20-25) i u Mateusza (Mt 21,18-22), ale nie są to przypowieści. Łukasz opuszcza tamten opis znajdujący się u pozostałych synoptyków, ponieważ zamieszcza przypowieść o nieurodzajnym figowcu (Knoch 1985, 133).

Figowce, które przy dobrej wilgotności rosły także na podłożu skalistym, sadzono często w Palestynie także w winnicach. W gorące letnie popołudnia szukano chętnie schronienia w cieniu figowca (por. 1Krl 5,5; Mi 4,4; J 1,48). Miejsce w winnicy o urodzajnej glebie było dla figowca faworyzowaniem. Wg starotestamentalnych przepisów (Kpł 19,23) dopiero

od czwartego roku zrywano z młodego figowca owoce (Lurker 1989, 55-56). W związku z tym, że właściciel winnicy już trzy lata przychodzi i na próżno szuka na figowcu owoców, oznacza to, że minęło już sześć lat od zasadzenia drzewa. Figowiec w Palestynie dwa razy w roku rodził owoce, w czerwcu soczyste, zielone wczesne figi oraz w sierpniu niebieskie, słodkie figi letnie. Figi stanowiły wówczas jeden z głównych składników pożywienia ludzi. Winnice były wtedy rzadko nawożone, a figowce w ogóle. Stąd propozycja ogrodnika, że okopie i obłoży nawozem drzewo figowe brzmi niebywale (Keener 2000, 156).

Figowiec, o którym mówi Jezus w przypowieści, jest zupełnie nieurodzajnym drzewem. Próby ogrodnika, aby mimo trzy- czy czteroletniego braku owoców, drzewo rodziło owoc, są czymś wyjątkowym i pokazują, że dla drzewa i jego przyszłości zrobiono wszystko. Na uwagę zasługuje też niestychanie cierpliwy właściciel winnicy, który mimo zwątpienia pozwala zostawić drzewo jeszcze na rok. Jeżeli nie przyniesie owocu, wtedy będzie wycięte.

Przy pomocy ekologicznego obrazu Jezus przestrzega przed niebezpieczeństwem braku duchowych owoców i poucza, że rozpoczęty wraz z Jego działalnością na ziemi czas łaski jeszcze trwa (Knoch 1985, 134). Boża propozycja zbawienia jest wciąż aktualna, choć naród wybrany, reprezentowany poprzez swoich przywódców, jeszcze jej nie przyjął. Owoce nawrócenia, wiary w posłannictwo Jezusa i przyjęcie darów zbawczych jeszcze nastąpi. Na prośbę Jezusa Bóg przedłuża czas łaski, aby dać Izraelowi ostatnią szansę do nawrócenia.

1.4. Przypowieść o figowcu (Mk 13,28-29; Mt 24,32-33; Łk 21,29-31)

Przypowieść ta, odnotowana przez wszystkich synoptyków, jest przypowieścią właściwą. Jezus naucza o królestwie Bożym biorąc za przykład drzewo figowe. W odróżnieniu od innych drzew Palestyny figowiec traci jesienią liście i wygląda jak uschły. Gdy rozpoczyna się ciepła i sucha pora roku, figowiec nabrzmiewa i wypuszcza liście oznaczając początek lata. Już u proroka Joela (2,22) czas zbawienia opisany jest słowami: „drzewo figowe i krzew winny plon przynoszą” (por. Jr 8,13). Jezus, wykorzystując obraz figowca, mówi o rozpoczętym poprzez swoją działalność czasie zbawienia. Jak liście i gałązki figowca wskazują na początek lata, tak Jego działanie wskazuje na bliski początek Bożego panowania (por. Łk 12,54-57) (Pesch 1991, 307-308).

2. Rośliny w objawieniu Jezusa

Ewangelista Jan pogłębia i ubogaca obraz Jezusa nakreślony w ewangeliach synoptycznych. Prezentuje on niejako duchowy portret Jezusa Chrystusa, który „jest objawicielem, ostatnim i definitywnym słowem Boga skierowanym do ludzkości” (Bednarz 2000, 98). W pierwszej części Ewangelii objawia się Jezus światu poprzez swoje mesjańskie znaki i mowy (J 1-12), a potem objawia się swoim uczniom w tzw. „mowach pożegnalnych” (J 13-17) oraz poprzez swoją mękę, śmierć i zmartwychwstanie (J 18-20).

W całej Ewangelii Janowej przewijają się wypowiedzi Jezusa, w których mówi On o swojej relacji do Boga Ojca, wskazując przy tym nie tylko na swoje synostwo, lecz także na swoją jedność i równość z Ojcem, którą określić można jako osobową wspólnotę życia i miłości z Ojcem. Wystarczy tu przypomnieć chociażby takie słowa Jezusa, jak: „Ja i Ojciec jedno jesteśmy” (10,30), czy też prośby kierowane do Ojca w modlitwie arcykapłańskiej (J 17): „Ojczy Świąty, zachowaj ich w Twoim imieniu, które Mi dałeś, aby tak jak My stanowili jedno” (17,11), „aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojczy, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał” (17,21), „także chwałę, którą Mi dałeś, przekazałem im, aby stanowili jedno, tak jak My jedno stanowimy” (J 17,22). Do słuchających Go ludzi powie Jezus: „Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Mnie posłał, i wykonać Jego dzieło” (4,34), a w mowie eucharystycznej: „z nieba zstąpiłem nie po to, aby pełnić swoją wolę, ale wolę Tego, który Mnie posłał” (6,38). Proszącemu o pokazanie uczniom Ojca Filipowi odpowie: „Filipie, tak długo jestem z wami, a jeszcze Mnie nie poznałeś? Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca” (J 14,9). Nikodem pozdrowi zaś Jezusa słowami: „Rabbi, wiemy, że od Boga przyszedłeś jako nauczyciel. Nikt bowiem nie mógłby czynić takich znaków, jakie Ty czynisz, gdyby Bóg nie był z Nim” (3,2), a Piotr wyzna: „myśmy uwierzyli i poznali, że Ty jesteś Świętym Boga” (6,69) (Drgas 1999, 116). Oprócz tego Jezus określany jest w Ewangelii takimi tytułami, jak: Logos (1,1.14), Syn Boży (3,18; 5,25; 11,4.27), Syn Człowieczy (1,51; 3,13; 6,27.62; 8,28; 12,23.34), Mesjasz (1,41; 7,27.31.41; 9,22; 11,27; 12,34), Baranek Boży (1,29.36).

Na szczególną uwagę zasługuje jednak formuła objawieniowa *evgw, eivmi* – „Ja jestem”, którą często posługuje się Jezus⁵. Słowa *evgw, eivmi* użyte w formie absolutnej, tzn. bez żadnych dodatków, przypominają teksty Starego Testamentu, w których Bóg objawia się człowiekowi. W Rdz 28,13 przemawia Bóg do Jakuba we śnie: „Ja jestem Pan, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka”, a przebywający w Egipcie Mojżesz, który pyta Boga, jakie jest Jego imię, usłyszy: „Jestem, który jestem” (Wj 3,14). W Starym Testamencie Bóg mówiąc „Ja jestem” nie tylko objawia człowiekowi swoją istotę (Rdz 28,13; Wj 3,14; 6,2.29; Ez 20,5; Ps 81,11 i in.), lecz także uzasadnia i potwierdza swoje słowa (Wj 20,1.5; Kpł 17-26), przekazuje treść objawienia oraz podkreśla, że jest On Bogiem Jednym i Jedynym. W powołaniach zaś starotestamentalnych proroków imię Boga Jahwe wskazywało również na Jego obecność, opiekę i troskę o powołanego (por. Jr 1,8.19; 15,20; 30,11) (Najda 2004, 74-76).

Jezus wypowiadając słowa *evgw, eivmi* objawia swoją godność Syna Bożego i daje wszystkim do zrozumienia, „że Bóg poprzez Niego jest obecny wśród ludzi” (Langkammer 1992, 402). Czas terażniejszy tych słów (por. J 8,58: „Zanim Abraham stał się, Ja Jestem”) ujawnia także preegzystencję Jezusa oraz ponadczasowość i trwałość Jego czasów. Jezus posługując się formułą objawieniową *evgw, eivmi* określa siebie także za pomocą

⁵ W Ewangelii Janowej *evgw, eivmi* występuje 29 razy (u Mt 5 razy, u Mk 3 razy, u Łk 4 razy), a w ustach Jezusa 26 razy (u Mt 1 raz, u Mk 2 razy, u Łk 2 razy), (Schnackenburg 1990, 59-70).

obrazów. Mówi bowiem o sobie, że jest „chlebem życia” (6,35.48; por. 6,51: „chleb żywy”; 6,41: „chleb, który z nieba zstąpił”), „światłością świata” (8,12; por. 9,5), „bramą owiec” (10,7.9), „dobrym pasterzem” (10,11.14), „zmartwychwstaniem i życiem” (11,25), „drogą, prawdą i życiem” (14,6) i „prawdziwym krzewem winnym” (15,1.5). Obrazy te, występujące już w Starym Testamencie i w literaturze judaistycznej, posiadały utrwalone znaczenie symboliczne i teologiczne (Schnackenburg 1990, 60-61).

2.1. Jezus prawdziwym krzewem winnym

Po wezwaniu do wyjścia (J 14,31) kończącym pierwszą mowę pożegnalną (J 13,13-14,31) Jezus rozpoczyna swoją drugą mowę pożegnalną (J 15-16). Wykorzystując motywy z pierwszej mowy pożegnalnej, w świetle zmienionej sytuacji, Zmartwychwstały i Uwielbiony Jezus dokonuje w drugiej mowie pożegnalnej aktualizacji i pogłębienia treści pierwszej mowy (Dettwiler 1995, 44-52)⁶. Chrystus podejmuje tu takie tematy, jak: zjednoczenie z Nim i jego owoce (15,1-17), nienawiść świata i świadectwo Ducha (15,18-16,15), powrót Jezusa, radość i wiara uczniów (16, 16-33).

Jezus zaczyna jednak od mowy o winnym krzewie (J 15,1-8), w której dwa razy użyje słów *evgw, eivmi*, nazywając siebie „prawdziwym krzewem winnym” (15,1) oraz „krzewem winnym” (15,5). Posługuje się tu „polami obrazów” winnego krzewu z przynoszącymi owoce lub nie przynoszącymi owoców latoroślami oraz uprawiającego winnicę, który latorośle oczyszcza lub odcina i wrzuca w ogień. Obrazy te nawiązują od starotestamentalnych metaforycznych przedstawień Izraela jako winnicy Jahwe (Iz 5) lub krzewu winnego, zasadzonego i pielęgnowanego przez samego Boga, który daremnie oczekiwał na nim owoców (por. Jr 2,21; Ez 15; 17,1-10; 19,10-14; Mi 7,1; Oz 10,1; Ps 80, 9-17). Krzew nie przynosząc spodziewanych owoców, otrzymywał od uprawiającego winnicę nagany i zapowiedzi zniszczenia bądź sądu (por. Iz 5,5-30; 27,2-4; Jr 6,9; Ez 15,1-8) (von Gemünden 1993, 166). Były również pozytywne obrazy winnicy, zapowiadające odnowę Izraela i opiekę Boga, przede wszystkim w tzw. „Apokalipsie Izajasza” w Iz 2,2-4: „W ów dzień powiedzą: Winnica uroczą! Śpiewajcie o niej! Ja, Pan, jestem jej stróżem; podlewam ją co chwila, by jej co złego nie spotkało, strzegę jej w dzień i w nocy. Nie czuję gniewu. Niech Mi kto sprawi w niej ciemnie i głogi! Wypowiem mu wojnę, spalę je wszystkie razem!” (por. Oz 14,7; Jl 2,22). Zaś w Syr 24,17 upersonifikowana, postawiona na równi z Torą, mądrość sama porównuje się do winnego krzewu.

Jezus rozpoczyna swoją mowę od stwierdzenia, że jest On „prawdziwym winnym krzewem” (gr. *VEgw, eivmi h` a;mpeloy h` avlhqinh.*), a Ojciec jest tym, który go uprawia (15,1). Wskazując na Ojca, który w ziemie odcina uschłe gałązki, a wiosną oczyszcza latorośl,

⁶ Drugą mowę pożegnalną, którą kończy modlitwa arcykapłańska Jezusa (J 17), traktuje się jako późniejszy dodatek redaktora ewangelii. Nie umniejsza to w żadnym stopniu jej znaczenia. Mowę tę należy rozumieć jako „relekturę” pierwszej (Dettwiler 1995, 44-52).

aby przynosiła owoc obfitszy, Jezus przedstawia się jako Syn, który „urzeczywistnia to, co wyrażał obraz winnicy” (Paciorek 2000, 172). Wspomnianymi latoroślami są uczniowie Jezusa. Precyzyjne samookreślenie Jezusa „Ja jestem prawdziwym krzewem winnym” jest skierowane właśnie do uczniów, aby mieli świadomość, że oni – jako wierzący w Chrystusa – nie są winnym krzewem, lecz jedynie latoroślami. Zadaniem uczniów jest ciągle stawianie sobie pytania, co mają czynić, aby nie zostać odciętymi od winnego krzewu? W kolejnym wersecie Jezus sam odpowiada na to pytanie opuszczając język metaforyczny i zwracając się do swoich uczniów: „Wy już jesteście czyści dzięki słowu, które wypowiedziałem do was. Wytrwajcie we Mnie, a Ja będę trwał w was“ (15,3-4a). Chrystus przypomina tu swoim uczniom o otrzymanym już darze zbawienia oraz wzywa ich do trwania w stałej komunii z Nim (Schnackenburg 1992, 111-112). Wezwanie to ilustruje znów ekologicznym obrazem winnego krzewu: „Podobnie jak latorośl nie może przynosić owocu sama z siebie – o ile nie trwa w winnym krzewie – tak samo i wy, jeżeli we Mnie trwać nie będziecie” (15,4bc).

W kolejnym zdaniu Jezus znów powie o sobie, że jest „winnym krzewem”, a swoich uczniów nazwie wprost latoroślami (15,5). Rozwijając swoją myśl wyjaśni, że uczniowie wydadzą owoc tylko wtedy, gdy będą w Nim trwali, a On w nich. Bez Niego uczniowie nic nie mogą uczynić, to znaczy nie przyniosą żadnych owoców. Każda latorośl, która nie trwa w winnym krzewie, usycha i zostaje spalona (15,6). Dalej Jezus wzywając do wiary obiecuje, że kto będzie w Nim trwał, jak latorośl w winnym krzewie, ten otrzyma wszystko, o co będzie prosił. W ostatnim zaś wersecie Chrystus podsumowując swoją mowę zaznaczy, że poprzez przynoszenie owoców, które świadczy o byciu Jego prawdziwym uczniem, dokonuje się uwielbienie Ojca. Działanie Ojca – uprawiającego krzew winny i uczniów – latorośli „spotyka się” w zbieraniu owoców, a Jezus – winny krzew jest tym, który to umożliwia i pośredniczy.

Podobnie jak we wcześniejszych tekstach, tak również tutaj Jezus objawia siebie i tłumaczy trudne prawdy o zbawieniu przy pomocy ekologicznych „pól obrazów”. Ojciec czyni wszystko, aby zebrać jak największy owoc, uczniowie trwający w Jezusie przynoszą dobre owoce, Ojciec natomiast wysłuchuje ich modlitw, aby zabezpieczyć i zwiększyć owoce (Schnackenburg 1992, 115-116).

3. Rośliny w życiu codziennym Jezusa

Podobnie jak w życiu każdego człowieka, również w życiu ziemskim Jezusa rośliny odgrywały istotne znaczenie. Wystarczy przypomnieć, że wedle relacji ewangelicznych już w pierwszych dniach Jego życia mędrcy ze Wschodu przybywają, aby oddać Mu pokłon. Otwierają swoje skrzynki i ofiarują Dzieciątku Jezus oprócz złota, które ze względu na jego wartość, trwałość i wytrzymałość było bardzo cennym surowcem, a ofiarowanie go Jezusowi przez mędrców złoto oznaczało uznanie Go za Króla (Rycken, Wilhoit, Longmann III, 2003, 1184), także – kadzidło i mirrę.

Kadzidło, to jest żywica z drzew balsamowych, które rosły w Arabii, Indiach i Somalii, stanowiła element kultu, symbol uwielbienia, hołdu i prześlania Boga (por. Lb 17,12) oraz wyobrażała rzeczywistość niebiańską. Arcykapłan, wchodząc do przybytku, trzymał w jednej ręce naczynie z żarzącymi się węgielkami wziętymi z ołtarza, a w drugiej garstkę kadzidła. Gdy przechodził za zasłonę przybytku, do miejsca najświętszego, nakładał kadzidło na rozżarzone węgielki, aby obłok o wonnym zapachu unosił się nad Arką Przymierza, która była podnóżkiem Jahwe. Wonny dym wypełniał wówczas miejsce obecności Bożej, aby kapłan nie mógł zobaczyć zakazanego dla ludzkich oczu tronu Bożego (por. Iz 6,1.4; Ap 5,8; Ps 141,2).

Prawo Mojżeszowe zawierało wiele wskazań dotyczących oddawania chwały Bogu. Wśród nich są przepisy dotyczące używania kadzidła. Prawo nakazywało kapłanowi: „Ustawisz również złoty ołtarz do spalania kadzidła przed Arką Świadcstwa i zawieszisz zasłonę przy wejściu do przybytku” (Wj 40,5). Arcykapłan zaś miał spalać każdego rana i wieczora „wonne kadzidło..., które będzie spalane ustawicznie przed Panem poprzez wszystkie wasze pokolenia” (Wj 30,7-8). Wznoszący się z ołtarza dym kadzidła miał przypominać obłok chwały Bożej, który ukazał się nad górą Synaj. Mędrcy, składając Jezusowi w darze kadzidło, uznają w Nim Zbawiciela świata, Najwyższego Kapłana, łączą dwie epoki: Stary i Nowy Testament, spełniają się bowiem zapowiedzi proroka Izajasza o narodach przybywających do Mesjasza, któremu „zaofiarują złoto i kadzidło, nucąc radośnie hymny na cześć Pana” (Iz 60,6) (Rycken, Wilhoit, Longmann III, 2003, 291).

Trzeci dar złożony przez mędrców Jezusowi, mirra to również żywica, charakteryzująca się miłym zapachem i gorzkim smakiem, wytwarzana z pewnego gatunku drzewa balsamowego, wykorzystywana przez Egipcjan do balsamowania ciał zmarłych, a przez Greków i Rzymian jako środek kosmetyczny. U Żydów mirra dodawana była do świętego oleju namaszczeń (Wj 30,23). Buteleczki z mirrą nosiły również kobiety między piersiami, pragnąc by wokół nich unosiła się przyjemna woń. Woń mirry i kadzidła (Pnp 3,6) otaczała też narzeczonego, krocącego w orszaku weselnym (Lurker 1989, 124). Mirra ofiarowana Jezusowi była zapowiedzią Jego cierpienia⁷ i pogrzebu. Trzy drogocenne dary stały się później podstawą do powstania tradycji o trzech mędrcach.

O roślinach czytamy także w innych momentach życia Jezusa. I tak np. gałązki palmowe, z którymi wielki tłum wybiega naprzeciw przybywającemu do Jerozolimy Jezusowi stanowią symbol zwycięstwa i radości (J 12,12-13; por. 1Mch 13,51). Tuż przed ukrzyżowaniem żołnierze dawali Jezusowi „wino zaprawione mirrą, lecz On nie przyjął” (Mk 15,23). Podczas ukrzyżowania żołnierze włożyli na głowę Jezusa upleciony wieniec z ciernia, „a do prawej ręki dali Mu trzcinę” (Mt 27,29). Również wcześniejsze namaszczenie Jezusa w Betanii, kiedy kobieta rozbiła flakonik prawdziwego olejku narodowego „i wylała Mu olejek na głowę” (Mk 14,3) wskazuje na godność królewską Jezusa i jest znakiem życia i zmartwychwstania (J 12,3) (Riede 2009, 52). Wreszcie Józef z Arymatei i Nikodem zabrali

⁷ Wino zmieszane z mirrą podawano umierającemu Jezusowi jako środek odurzający (Mk 15,23).

ciało Jezusa, obwiązali je w płótna razem z wonnościami – to jest mieszaniną mirry i aloesu – i złożyli je do grobu (J 19,38-43).

Flora to rzeczywistość, do której często nawiązuje Jezus w nauczaniu o zapoczątkowanym wraz z Jego przyjściem królestwie Bożym. Obecne na kartach Ewangelii obrazy ze świata roślin występują przede wszystkim w przypowieściach, które ukazują nową sytuację człowieka i narodu wybranego wobec objawiającego się Boga. Jezus pragnie bowiem obdarzyć wszystkich ludzi swoim miłosierdziem i dać im swoje zbawienie. Do świata roślin odwołuje się też Jezus, gdy objawia Kim jest i nazywa siebie „prawdziwym krzewem winnym” (J 15,1). W ten sposób wzywa wszystkich ludzi do wiary w Niego jako Syna Bożego i zapowiadanego przez proroków Mesjasza. Wiara ta daje życie wieczne, bo Jezus przyszedł na świat „po to, aby owce miały życie i miały je w obfitości” (J 10,10). Świat roślin obecny jest też realnie w ziemskim życiu Jezusa.

Bibliografia

- Baum, A., 1994, *Przypowieści*, w: Grabner-Haider, A. (red.), *Praktyczny Słownik Biblijny*, Warszawa: Wydawnictwo Księży Pallotynów, k. 1092-1093.
- Bednarz, M., ⁴2000, *Pisma św. Jana* (Academica 18), Tarnów: Wydawnictwo Biblos.
- Dettwiler, A., 1995, *Die Gegenwart des Erhöhten. Eine exegetische Studie zu den johanneischen Abschiedsreden (Joh 13,31-16,33) unter besonderer Berücksichtigung ihres Relecture-Charakters* (Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testament 168), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht Verlag.
- Drgas, J., 1999, „Kto mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca” (J 14,9). *Bóg Ojciec w Ewangelii Janowej*, w: Mickiewicz, F., Warzecha, J., (red.), *Ty, Panie jesteś naszym Ojcem (Iz 64,7). Biblia o Bogu Ojcu* (Rozprawy i Studia Biblijne 5), Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, s. 114-124.
- Gemünden, P. von, 1993, *Vegetationsmetaphorik im Neuen Testament und seiner Umwelt. Eine Bildfelduntersuchung* (Novum Testamentum et Orbis Antiquus 18), Freiburg – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht Verlag.
- Gnilka, J., ³1993, *Das Matthäusevangelium. Erster Teil. Einleitung und Kommentar zu Kapitel 1,1 – 13,58* (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament I/1), Freiburg – Basel – Wien: Herders Verlag.
- Keener, C. S., ²2000, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Knoch, O., ²1985, *Wer Ohren hat, der höre. Die Botschaft der Gleichnisse Jesu. Ein Werkbuch zur Bibel*, Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk GmbH.
- Langkammer, H., 1992, *Wprowadzenie do ksiąg Nowego Testamentu*, Wrocław: Wrocławskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Lurker, M., 1989, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, Poznań: Pallotinum.
- Luz, U., 1990, *Das Evangelium nach Matthäus. 2. Teilband. Mt 8 – 17* (Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament I/2), Zürich – Braunschweig – Neukirchen-Vluyn: Benziger Verlag, Neukirchener Verlag.
- Mędała, S., 2006, *Ewangelie synoptyczne* (Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych 8), Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

- Müller, C. G., 1995, *Gottes Pflanzung – Gottes Bau – Gottes Tempel. Die metaphorische Dimension paulinischer Gemeindeftheologie in 1Kor 3,5-17* (Fuldaer Studien 5), Frankfurt/M.: Verlag Josef Knecht.
- Najda, A. J., 2004, *Der Apostel als Prophet. Zur prophetischen Dimension des paulinischen Apostolats* (Europäische Hochschulschriften XXIII/784), Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien: Peter Lang Verlag.
- Najda, A. J., 2009, *Nowe perspektywy w badaniach nad przypowieściami Jezusa, Zeszyty Naukowe Stowarzyszenia Biblistów Polskich*, z. 6, s. 291-310.
- Paciorek, A., 2000, *Ewangelia według św. Jana. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin: Redakcja Wydawnictwa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Packer, J.I., Tenney, M.C., 2007, *Słownik tła Biblii*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Peil, D., 1983, *Untersuchungen zur Staats- und Herrschaftsmetaphorik in literarischen Zeugnissen von der Antike bis zur Gegenwart*, München: Verlag Wilhelm Fink.
- Pesch, R., ⁴1991, *Das Markusevangelium. Zweiter Teil. Einleitung und Kommentar zu Kapitel 8,27 – 16,20* (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament II/1), Freiburg – Basel – Wien: Herder Verlag.
- Pesch, R., ⁵1989, *Das Markusevangelium. Erster Teil. Einleitung und Kommentar zu Kapitel 1,1 – 8,26* (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament II/1), Freiburg – Basel – Wien: Herder Verlag.
- Riede P., 2009, *Schöpfung und Lebenswelt. Studien zur Theologie und Anthropologie des Alten Testaments* (Münchener Theologische Studien 106), Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Rycken, L., Wilhoit, J.C., Longmann III, T., 2003, *Słownik symboliki biblijnej: obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Schnackenburg, R., ¹1990, *Das Johannesevangelium. Zweiter Teil: Kommentar zu Kapitel 5 – 12* (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament IV/2), Freiburg – Basel – Wien: Herders Verlag.
- Schnackenburg, R., ⁶1992, *Das Johannesevangelium. Dritter Teil: Kommentar zu Kapitel 13 – 21* (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament IV/3), Freiburg – Basel – Wien: Herders Verlag.
- Szczepanowicz, B., 2003, *Atlas roślin biblijnych. Pochodzenie, miejsce w Biblii i symbolika*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Weinrich, H., *Sprache in Texten*, Stuttgart: Verlag Klett.
- Zimmermann, R., 2007, *Die Gleichnisse Jesu*, w: Tenże (red.), *Kompendium der Gleichnisse Jesu*, Gütersloh: Gütersloher Verlag.